

VALSTS KONTROLE

Skanstes iela 50, Rīga, LV-1013; tālr. 67017500; e-pasts: lrvk@lrvk.gov.lv

Rīgā

Datums skatāms dokumenta
paraksta laika zīmogā un dokumenta
numurs teksta failā

Ministru prezidentam Krišjānim Kariņam
e-pasts: vk@mk.gov.lv

**Par Valsts kontroles priekšlikumiem,
noslēdzot pārbaudes par Covid-19
izraisītās krīzes pārvarēšanai nepieciešamo
individuālo aizsardzības līdzekļu un
dezinfekcijas līdzekļu iegādi**

A.god. K.Kariņa kungs!

Valsts kontrole veselības, aizsardzības un iekšlietu resoros ir pabeigusi pārbaudes par Covid-19 izraisītās krīzes pārvarēšanai nepieciešamo individuālo aizsardzības līdzekļu un dezinfekcijas līdzekļu iegādi. Sagatavotie starpziņojumi ir Jums nosūtīti 2020.gada 21.jūlijā, 17.augustā un 2.septembrī.

Valsts kontroles ieskatā ir izvērtējama iespēja 2020.gada 10.jūlijā¹ izveidotās Starpinstitūciju darbības koordinācijas grupas potenciālu atbilstoši tās izveides mērķim, tiesību un pienākumu apjomam izmantot, lai novērtētu Latvijas institūciju gatavību atkārtota Covid-19 izplatības viļņa gadījumam. Minētā koordinācijas grupa izveidota, lai nodrošinātu Covid-19 infekcijas izplatības pārvaldības likuma darbību un iesaistīto institūciju savstarpēju darbības koordināciju valsts apdraudējuma novēršanai un pārvarēšanai pēc Covid-19 infekcijas izplatības radītās ārkārtējās situācijas atcelšanas, kā arī savlaicīgi reaģētu uz epidemioloģiskās situācijas izmaiņām, veicot visu nepieciešamo drošības, preventīvo, gatavības, reaģēšanas, kā arī iespējamo seku likvidēšanas pasākumu kopumu, kas saistīti ar Covid-19 izplatības ierobežošanu Latvijā. Tāpēc vēlamies vērst Jūsu uzmanību uz, mūsaprāt, risināmām problēmām, ar ko saskārās iestādes iepirkumu organizēšanas procesā, un sniegt priekšlikumus, kas varētu būt noderīgi nepieciešamās rīcības plānošanā atkārtota Covid-19 epidēmijas uzliesmojuma gadījumā vai kopumā jebkuras citas iepriekš neprognozētas situācijas apstākļos.

[1] Epidēmijas kaitējuma novēršanai nepieciešamo resursu vajadzību apzināšana

Efektīvi darbojošās civilās aizsardzības sistēmai būtu jāspēj nodrošināt sabiedrībai minimāli nepieciešamās pamatvajadzības katastrofas vai katastrofas draudu gadījumā; plānot

un savlaicīgi veikt preventīvos pasākumus; mazināt kaitējumu, ko katastrofa radījusi vai var radīt cilvēkiem u.c.

COVID-19 izraisītajos ārkārtas apstākļos Latvija tāpat kā citas Eiropas valstis saskārās ar akūtu individuālo aizsardzības līdzekļu deficītu un bija pakļauta nopietnam riskam, ka ārstniecības personu nodrošinājums ar individuālajiem aizsardzības līdzekļiem būs nepietiekams.

Ārkārtējās situācijas laikā notiekošais Valsts kontroles ieskatā izgaismoja Latvijas civilās aizsardzības sistēmas vājās vietas. Pirmkārt, Latvijā kopš 2017.gada nebija spēkā esoša, uz katastrofu risku novērtējumu balstīta Valsts civilās aizsardzības plāna, kurā detalizēti būtu noteikti katastrofu pārvaldīšanas pasākumi un to īstenotāji. Otrkārt, kopš 2020. gada 1.aprīļa valstī arī nav spēkā esošas valsts materiālo rezervju nomenklatūras. Savukārt finansējums veselības resora valsts materiālo rezervju atjaunošanai pēdējo reizi bijis piešķirts 2018.gadā. Ilgstoši pieļautās nevērīgās attieksmes pret valsts materiālo rezervju plānošanu un finansēšanu dēļ, iestājoties ārkārtējai situācijai, veselības resoram nebija “drošības spilvena”, uz ko paļauties.

Ar Civilās aizsardzības un katastrofas pārvaldīšanas likumu (spēkā no 2016.gada 1.oktobra) tika ieviestas izmaiņas VUGD, par attiecīgo jomu atbildīgo ministriju un pašvaldību kompetences sadalījumā, kā arī tika ieviesta uz katastrofu risku novērtējumu balstīta katastrofu pārvaldība. Iepriekš normatīvais regulējums neparedzēja katastrofu risku novērtējumu kā pamatu preventīvo, gatavības, reaģēšanas un seku likvidēšanas pasākumu noteikšanai. Ar šobrīd spēkā esošo regulējumu lielā mērā ieviesta decentralizācija, paredzot, ka preventīvos, gatavības, reaģēšanas un seku likvidēšanas pasākumus nosaka par attiecīgo apdraudējumu atbildīgās nozaru ministrijas un pašvaldības, iedzīvotāju izglītošanu civilās aizsardzības jautājumos veic institūcijas pašas savas darbības jomā, pašvaldības (t.i., pašvaldību sadarbības teritoriju komisijas) patstāvīgi izstrādā civilās aizsardzības plānus.

Par katra veida katastrofas pārvaldības koordinēšanu ir noteikta atbildīgā ministrija. VUGD uzdevums ir vadīt, koordinēt un kontrolēt civilās aizsardzības sistēmas darbību. Arī Eiropas Komisija ir atzinusi² priekšrocības, kas rodas, ja valsts riska pārvaldības spēju novērtējumu koordinē viena iestāde. Valsts civilās aizsardzības plāna izstrādes ietilgšana Valsts kontroles ieskatā ir saistāma ar to, ka atbildīgās ministrijas un pašvaldības nebija spējušas laikus iesniegt VUGD Valsts civilās aizsardzības plāna izstrādei nepieciešamo katastrofu risku novērtējumu un attiecīgi, iespējams, ir pietrūkusī veicamo darbību atbilstoša vadība un koordinācija. Jautājumus saistībā ar civilās aizsardzības sistēmas izveidi, kā arī risku novērtēšanu, nepieciešamās rīcības un resursu plānošanu citu katastrofu gadījumiem (plūdi, mežu ugunsgrēki) Valsts kontrole plāno vērtēt atsevišķā revīzijā, ko plānots uzsākt 2021.gadā.

Atbilstoši spēkā esošā Civilās aizsardzības un katastrofu pārvaldības likumā iedibinātajai kārtībai, ka katras nozares ministrija atbilstoši veiktajam risku novērtējumam plāno resursus, kopš 2019.gada 1.janvāra ir mainīta arī valsts materiālo rezervju administrēšanas sistēma. Valsts materiālo rezervju likumā noteikts, ka ministrijas, pamatojoties uz riska novērtējumu, lemj par nepieciešamību veidot valsts materiālās rezerves attiecīgajā nozarē. Covid-19 krīzes pārvarēšanai izsludinātās ārkārtējas situācijas laikā notiekošais Valsts kontroles vērtējumā norāda uz risku, ka par katastrofu pārvaldīšanu atbildīgajām institūcijām līdz šim brīdim nav izveidojusies pietiekama izpratne par valsts materiālo rezervju plānošanas principiem.

Par epidēmiju pārvaldīšanu atbildīgās veselības resora iestādes sākotnēji koncentrējās tikai uz veselības resoram nepieciešamo individuālo aizsardzības līdzekļu vajadzībām un to rīcībā nebija informācijas par kopējām vajadzībām valstī. Veselības resorā nepieciešamo individuālo aizsardzības līdzekļu plānošanā tika izmantotas 2020.gada 7.februārī izstrādātās Eiropas Slimību profilakses un kontroles centra vadlīnijas, kas nosaka ārstniecības iestādēs nepieciešamo minimālo individuālo aizsardzības līdzekļu komplektu skaitu dažādiem saslimstības scenārijiem, lai pārvaldītu iespējamus vai apstiprinātos Covid-19 gadījumus.

2020.gada 16.martā izveidotā Starpinstitūciju darbības koordinācijas grupa³ VUGD vadībā līdz 2020.gada 27.martam izveidoja prioritāro institūciju un vajadzību sarakstu un sāka apzināt arī pārējo resoru individuālo aizsardzības līdzekļu vajadzības. VUGD Valsts kontrolei iesniegtā informācija par nepieciešamo individuālo aizsarglīdzekļu veidu un daudzumu noteikšanas metodiku liecina, ka nepieciešamo daudzumu noteikšanai institūciju apgādes koordinatoriem 23.aprīlī ir nosūtītas Neatliekamās medicīniskās palīdzības dienesta sagatavotās vadlīnijas "Racionāla individuālo aizsardzības līdzekļu lietošana koronavīrusa slimības (COVID-19) gadījumā". Tomēr, izvērtējot minēto vadlīniju saturu, konstatējams, ka vadlīnijas attiecinātas uz veselības aprūpes darbiniekiem stacionāra un ambulatorās palīdzības telpās, aprūpētājiem mājas apstākļos, kuri ir ciešā kontaktā ar Covid-19 pacientu vai kuri veic Covid-19 pacienta aprūpi, kā arī personālu robežšķērsošanas vietās un epidemiologiem. Līdz ar to Valsts kontroles ieskatā var nebūt pietiekamas skaidrības par citu valsts un pašvaldību institūciju un sabiedrisko iestāžu vajadzībām plānojamiem resursiem.

Arī pārbaudē aizsardzības resorā konstatētais norāda, ka ārkārtējās situācijas laikā nepastāvēja viennozīmīga skaidrība par prioritāro institūciju vajadzībām iegādājamo materiālo rezervju apjomu. Aizsardzības ministrijai iesniegtā informācija mainījās līdz pat ārkārtējās situācijas beigām. Preču veidi un iegāžu apjomi nebija skaidri definēti, kas kopumā sarežģīja iepirkumu plānošanu un īstenošanu. Valsts kontrole nerada pamatojumu visām apjomu izmaiņām un pagaidām nevar sniegt vērtējumu, vai atbilstoši plānotajam ir izveidotas materiālās rezerves vismaz trīs mēnešu apjomam un vai līdz šim iegādātais apjoms ir pietiekams, lai vismaz minimālā apjomā nodrošinātu sabiedrības drošībai nepieciešamās pamatvajadzības atkārtota Covid-19 uzliesmojuma gadījumā. Tāpēc Valsts kontrole turpina vērtēt jautājumu par materiālo rezervju plānošanu un ir paredzējusi sagatavot atsevišķu ziņojumu.

Parlaments un valdība ir nodrošinājusi tiesību aktu izdošanu, kas pēc ārkārtējās situācijas termiņa beigām nosaka valsts un pašvaldību darbību saistībā ar Covid-19 infekcijas izplatību valstī, epidemioloģiskās drošības pasākumus, prioritāro institūciju un vajadzību sarakstā iekļautajām institūcijām nepieciešamos resursus epidemioloģiskās drošības nodrošināšanai. Valsts kontroles ieskatā būtu nepieciešams pārliecināties, vai visas iesaistītās valsts un pašvaldību institūcijas pareizi izprot nepieciešamo rīcību sabiedrības drošības nodrošināšanai atkārtota Covid-19 infekcijas izplatības viļņa gadījumā un ir atbilstoši noteikušas nepieciešamos resursus epidemioloģiskās drošības nodrošināšanai.

Valsts kontroles priekšlikumi: Uzdot Starpinstitūciju darbības koordinācijas grupai veikt nepieciešamos pasākumus, lai novērtētu iesaistīto valsts un pašvaldību institūciju gatavību un materiālo resursu pietiekamību, lai vismaz minimālā apjomā nodrošinātu sabiedrības apdraudējuma novēršanai nepieciešamās pamatvajadzības atkārtota Covid-19 uzliesmojuma gadījumā. Par secinājumiem un priekšlikumiem informēt Ministru kabinetu.

Valsts kontroles viedoklis: pastāvēt ārkārtējas nenoteiktības apstākļiem, vajadzību plānošana "no apakšas uz augšu" var radīt sabiedrības drošības riskus; nepietiek tikai ar to, ka VUGD uztur prioritāro institūciju un vajadzību sarakstu, kurā pēc attiecīgās ministrijas priekšlikuma iekļautas valsts iestādes, pašvaldību institūcijas un iestādes, valsts un pašvaldību kapitālsabiedrības; Starpinstitūciju darbības koordinācijas grupai būtu jānodrošina skaidrība par plānošanas principiem, piem. kādiem saslimstības scenārijiem Covid-19 atkārtotas izplatības gadījumā valsts gatavotos un no tiem izrietošus plānošanas principus apjomu noteikšanai (kādi aizsarglīdzekļi konkrētiem apstākļiem un kādos apjomos plānojami uz noteiktu iedzīvotāju skaitu utml.) Tāpat būtu izvērtējams, vai valsts un pašvaldību institūcijām nav nepieciešami papildu skaidrojumi par sagaidāmo rīcību un darbību koordināciju, tai skaitā un ne tikai, saistībā ar kārtību, kādā būtu nosakāmi principi par individuālo aizsardzības līdzekļu izdalīšanu iedzīvotājiem ārstniecības iestādēs, sociālās aprūpes iestādēs u.c. organizācijās. Jau šobrīd Valsts kontrole ir saskārusies ar iestāžu un publiskā sektora kapitālsabiedrību jautājumiem par to, vai iedzīvotājiem var noteikt pienākumu iegādāties individuālās aizsardzības līdzekļus, vai arī tie ir izdalāmi bezatlīdzības kārtībā.

[2] Preču atbilstības izvērtēšana

Ārkārtējā situācija, ko izraisīja Covid-19 izplatība pasaulē, izgaismoja arī Latvijā pastāvošo medicīnas ierīču un individuālo aizsardzības līdzekļu sertificētu testēšanas iespēju trūkumu. Valsts kontroles ieskatā, pastāvēt pamatotām šaubām par preču atbilstību izvirzītajam drošuma līmenim, testēšanas iespēju trūkums nacionālā līmenī pie ievērojami lielākiem saslimstības rādītājiem varētu izraisīt neatgriezeniskas sekas.

Eiropas komisija pieļāva atkāpes no atbilstības novērtēšanas procedūrām individuālās aizsardzības līdzekļiem, kas citos apstākļos nebūtu pieļautas, vienlaikus atzīstot, ka tas nedrīkstētu nelabvēlīgi ietekmēt vispārējo veselības un drošuma līmeni, un būtu jāpārlicinās, ka visi individuālie aizsardzības līdzekļi un medicīniskās ierīces turpina nodrošināt lietotāju veselības un drošuma aizsardzību pienācīgā līmenī. Praksē bija grūtības piemērot atļautās atkāpes preču atbilstības novērtēšanā. Situācijā, kad tikai piegādātāju iesniegtie pierādījumi izrādījās nepietiekami atbilstības novērtēšanai, radās nepieciešamība preču paraugus nosūtīt testēšanai sertificētās laboratorijās. Lai arī Latvijā pastāv iespējas testēt materiālu gaisa caurlaidību, tomēr šādi testi nelīdzinās un tie nevar aizstāt akreditētu laboratoriju testus aizsargmasku un respiratoru testēšanai. Risinājums bija jāmeklē ārpus Latvijas robežām, bet arī tur laboratorijas nebija uzreiz pieejamas.

Respiratoru krava (1 milj. gab.) no 2020.gada 1.maija līdz 13.maijam glabājās VAMOIC noliktavā līdz kamēr Ministru kabineta 2020.gada 12.maija sēdē, izskatot Aizsardzības ministrijas Informatīvo ziņojumu⁴ tika noteikts, ka komersantu piegādātie individuālie aizsardzības līdzekļi tiek pieņemti pēc vienkāršotas preču kvalitātes pārbaudes un tiek nodrošināta to izdale institūcijām. Respiratori testēšanai Polijas laboratorijā nosūtīti 2020.gada 14.maijā, bet aizsargmaskas – uz Beļģijas laboratoriju 19.maijā. Laboratoriju testu rezultāti saņemti par maskām – jūlijā, par respiratoriem – augustā.

Situācija, kurā varēja ilgstoši meklēt risinājumu to testēšanai, bija iespējama, jo Latvija nerasniedza sākotnēji prognozētos saslimstības rādītājus. Atbilstoši Veselības ministrijas resora iestāžu 2020.gada 16.martā izstrādātajam scenārijam tika prognozēts, ka saslimstības līmenis populācijā sasniegs 0,25%, no visiem saslimušajiem 20% ārstēsies slimnīcā un 15%

gadījumos būs smaga klīniskā norise. Apšaubāms, ka šādos apstākļos respiratorus pēc to saņemšanas varētu neizsniegt lietošanā.

Valsts kontroles priekšlikumi: Uzdot Starpinstitūciju darbības koordinācijas grupai veikt nepieciešamos pasākumus, lai novērtētu risku, ko atkārtota Covid-19 infekcijas uzliesmojuma gadījumā (vai nākotnē citos gadījumos) sabiedrības drošībai var radīt medicīnas ierīču un individuālo aizsardzības līdzekļu sertificētu testēšanas iespēju trūkums Latvijā, kādi pasākumi ir tūlītēji veicami riska ietekmes mazināšanai, lai vismaz minimālā apjomā nodrošinātu sabiedrības apdraudējuma novēršanai nepieciešamās pamatvajadzības. Par secinājumiem un priekšlikumiem informēt Ministru kabinetu.

Valsts kontroles viedoklis: Valsts kontrole atzinīgi vērtē Ministru kabinetā, reaģējot uz Aizsardzības ministrijas Informatīvajā ziņojumā atklāto problemātiku, pieņemto lēmumu, ar ko Ekonomikas ministrijai uzdots izvērtēt iespēju Latvijā izveidot akreditētu testēšanas laboratoriju, kas varētu nodrošināt medicīnas ierīču un individuālo aizsardzības līdzekļu testēšanu. Šobrīd Valsts kontroles rīcībā nav informācijas par veiktā izvērtējuma rezultātiem. Tā kā publiski ir izskanējušas prognozes par iespējamo atkārtoto Covid-19 vīrusa uzliesmojumu rudenī un/vai vienlaicīgi ar gripas sezonas sākšanos, lēmumam par nepieciešamo rīcību būtu jāseko iespējami drīz.

[3] Ārkārtas iepirkumi, kad netiek piemērots Publisko iepirkumu likums

Lai veiktu epidemioloģiskās situācijas risināšanai nepieciešamo resursu iegādi Covid 19 izraisītajos ārkārtējos apstākļos, Eiropas Savienības un Latvijas izpildvaras institūciju līmenī tika pieļautas atkāpes no ierastās prakses iepirkumu organizēšanā. Tas ļāva iepirkumus izdarīt dienu vai pat stundu laikā, nodrošinot tūlītēju līgumu noslēgšanu.

Latvijā jau kopš 2020.gada 3.marta noteiktām iestādēm piegāžu operatīvai veikšanai bija atļauts nepiemērot Publisko iepirkumu likumu, vadlīnijas iepirkumu veikšanai ārkārtējās situācijas laikā Finanšu ministrija un Iepirkumu uzraudzības birojs publiskoja gandrīz divus mēnešus vēlāk – 2020.gada 29.aprīlī. Līdz ar to ārkārtējās situācijas perioda sākumposmā iestādēm individuālo aizsardzības līdzekļu iegādes bija jāveic situācijā, kad valstiskā līmenī nebija definētas prasības iegāžu veikšanai, un tas, kā veikt iegādes atvieglotā kārtībā, bija konkrētās iegādes veicēja kompetencē un atbildībā.

Ne veselības, ne iekšlietu resorā ministriju līmenī (līdz 2.aprīlim, kad iepirkumu veikšanu pārņēma aizsardzības resors) iepirkumu veicējiem netika noteikta sagaidāmā rīcība attiecībā uz “atviegloto” iepirkumu gaitas un lēmumu par piedāvājuma izvēli dokumentēšanu. Veselības resorā iegādes process balstījās uz mutiskiem norādījumiem, lēmumu pieņemšanā par līgumu slēgšanu ar konkrētiem piegādātājiem netika piemērots “četrus acu princips”, lēmumi tika pieņemti vienpersoniski. Iekšlietu resorā ar iekšlietu ministra rīkojumu bija iedibināts “četrus acu princips”, nosakot, ka jebkuras iegādes, kas tiek veiktas, nepiemērojot Publisko iepirkumu likumu, veicamas tikai tad, kad tam saņemta iekšlietu ministra rakstiska atļauja. Rīkojumā nebija noteikts iesniedzamais informācijas apjoms, ne arī kritēriji, pēc kuriem iekšlietu ministrs vērtēs, vai dot atļauju veikt plānotās iegādes. Kā vienā tā otrā gadījumā atbildīgās iestādes Valsts kontrolei ir norādījušas, ka iepirkumi bija jāveic ārkārtējas steidzamības un ierobežota preču piedāvājuma apstākļos un būtiskākais bija nodrošināt Covid-19 izplatības novēršanā iesaistīto aizsardzību, nevis dokumentēt katru veicamo darbību.

Valsts kontrole izprot, ka mainīgā un neprognozējamā situācija pieprasīja institūciju ātru reakciju un elastīgu lēmumu pieņemšanas procesu. Ārkārtējās situācijas sākumos veselības un iekšlietu resora iestādes iegādes veica ārkārtējas steidzamības un nenoteiktības apstākļos, kad Latvija līdzīgi kā citas valstis saskārās ar strauji augošu pieprasījumu pēc individuālās aizsardzības līdzekļiem un pārrāvumiem preču loģistikā. Līgumi par individuālās aizsardzības līdzekļu iegādi noslēgti dažu dienu laikā no piegādātāju atlases. Kā vienā, tā otrā gadījumā no iestādēm saņemtie skaidrojumi liek noprast, ka iestādes ir definējušas kritērijus piegādātāju atlasei, tomēr revidentiem netika iesniegti dokumentāli pierādījumi par pretendentu atlases un piedāvājumu izvērtēšanas procesu atbilstoši izvirzītajiem kritērijiem. Iepirkumu veicēji tādējādi ne sabiedrībai, ne Valsts kontrolei nav spējuši nodrošināt pietiekamu pārlicību par veikto iepirkumu caurspīdīgumu un to, ka visos gadījumos ir izdarīts konkrētajā situācijā iespējama, lai novērstu korupcijas riskus.

Arī aizsardzības resorā laika posmā no 2020.gada 2.aprīļa līdz 16.aprīlim sagaidāmā rīcība attiecībā uz “atviegloto” iepirkumu dokumentēšanu, kā arī informācijas apmaiņu starp institūcijām un sadarbības partneriem nebija definēta. Šajā laika posmā, 9.aprīlī, izmantojot Nacionālā veselības dienesta sniegto informāciju par piegādātājiem, preču aprakstu, skaitu un cenas piedāvājumu, ir noslēgti vairāki līgumi. Sarunas ar piegādātājiem un piegāžu nosacījumu saskaņošana norisinājusies telefoniski, jo iegādei bija jānotiek iespējami ātri un neatliekami. Līgumi par piegādi arī šajā gadījumā noslēgti dažu dienu laikā un pieņemtie lēmumi Valsts kontrolei nav izsekojami.

Savukārt 2020.gada 17.aprīlī Aizsardzības ministrija apstiprināja speciālu iepirkumu veikšanas kārtību, kas piemērojama ārkārtas situācijā. No 17.aprīļa līdz 9.jūnijam saskaņā ar Aizsardzības ministrijas apstiprināto kārtību notiekošie iepirkumu procesi ir dokumentēti, veiktās darbības ir detalizēti aprakstītas un iepirkumu process attiecībā uz dokumentēšanu pēc būtības līdzinās Publisko iepirkumu likumā noteiktajai paredzētajai sarunu procedūrai. Tomēr no šī brīža iepirkumu procesus vairs nevar uzskatīt par ātriem un “atvieglotiem”, jo laiks no pretendentu atlases līdz līguma noslēgšanai varēja sasniegt 30 vai pat vairāk dienu. Valsts kontrole šajā gadījumā nav ieguvusi pietiekamu pārlicību, ka sākotnēji noteiktā kārtība bez jebkādam izmaiņām bija piemērojama arī ārkārtējās situācijas noslēguma posmā, kad epidemioloģiskā situācija stabilizējās un vajadzīgās preces tirgū sāka piedāvāt aizvien plašāks pretendentu loks.

Aizsardzības resorā piemērotā kārtība ir ļāvusi Valsts kontrolei izsekot lēmumu pieņemšanas procesam, tajā skaitā pārlicināties, ka ir veikti pasākumi iespējamās ieinteresētības novēršanai iesaistītajām personām, krīzes laikā ir nodrošināta informācijas aprīte par iepirkumu procesu īpaši izveidotajā tīmekļa vietnē. Vienlaikus Valsts kontroles vērtējumā Aizsardzības ministrijas ārkārtējā situācijā noteiktās iepirkumu kārtības piemērošana izvērtās sarežģīti administrējama un sadarbības piedāvājumus iesniegušajiem komersantiem varēja radīt priekšstatu par procesu apzinātu novilcināšanu un negodprātīgu rīcību, jo publiski bija izskanējis, ka Publisko iepirkumu likums netiek piemērots, lai paātrinātu iegāžu procesus. Turklāt Valsts kontrolei nav pārlicības par to, ka šādā procesā visos gadījumos ir izvēlēts pretendents, kas konkrēto preci vajadzīgajā apjomā un kvalitātē, pastāvot vienādiem piegādes nosacījumiem un noteiktajā termiņā varēja piedāvāt par konkrētajā brīdī (līguma slēgšanas brīdī) izdevīgāko cenu.

Iespējams, ka situācijai stabilizējoties izpalika nosacījums par cēloņsakarību starp neparedzamo notikumu un ārkārtējo steidzamību, kas bija būtiskākais iemesls pieļautajam

atkāpēm no ierastās prakses iepirkumu organizēšanā Covid-19 izraisītajos ārkārtējos apstākļos, kā rezultātā iepirkumu veikšana, piemērojot Publisko iepirkumu likuma izņēmumu par tā nepiemērošanu, vairs nebija samērīga ar faktisko situāciju. Nav šaubu, ka atkāpšanās no saimnieciski visizdevīgākā piedāvājuma (ņemot vērā cenu vai izmaksas un ar iepirkuma līguma priekšmetu saistītus kvalitātes kritērijus) varēja būt pieļaujama situācijā, kad tirgū bija vērojams ierobežots individuālās aizsardzības līdzekļu un dezinfekcijas līdzekļu piedāvājums un būtiskākie bija ar piegāžu drošību saistītie faktori. Tomēr situācijai stabilizējoties, Valsts kontroles vērtējumā vairs nevarēja neņemt vērā to, ka pretendentu loks, kas Latvijas tirgū var piedāvāt nepieciešamās preces, ir ievērojami paplašinājies.

Ekonomiskās sadarbības un attīstības organizācija (OECD), pievēršoties publiskajiem iepirkumiem COVID-19 krīzes laikā un izvērtējot pasaules valstu pieredzi, ir secinājusi⁵, ka korupcijas risku novēršanai svarīgs ir (1) caurspīdīgums, (2) četru acu princips, (3) konkurences saglabāšana (darbs ar vairākiem piedāvājumiem), (4) detalizēta dokumentēšana. Minētie principi ir ietverti arī 2020.gada 29.aprīlī Latvijas kompetento institūciju publiskotajās vadlīnijās⁶.

Tāpat kā Eiropas komisija, arī OECD uzsver, ka atkāpes no publisko iepirkumu regulējuma ir attaisnojamas vienīgi ar ārkārtēju steidzamību un tikai tādā apjomā, kāds nepieciešams, lai reaģētu uz ārkārtēju situāciju un iepriekš neparedzētām vajadzībām. Kad vajadzības kļūst paredzamas būtu jāatgriežas pie piegādātāju brīvu konkurenci atbalstošiem iepirkuma risinājumiem⁷. Papildus minētajam Valsts kontrole vēlas uzvērt, ka Publisko iepirkumu likuma nepiemērošana neatbrīvo un neatceļ publiskā sektora tiesību un pienākumu apjomu rīcībai ar budžeta līdzekļiem un mantu. Amatpersonām joprojām jāievēro visi spēkā esošie normatīvie akti par rīcības ar valsts budžeta līdzekļiem atbilstību ekonomiskuma un efektivitātes principiem.

Valsts kontrole uzskata, ka ir jāvērtē iespējas Covid-19 infekcijas izplatības ierobežošanai paredzēto individuālo aizsardzības līdzekļu un medicīnisko ierīču iepirkumos atgriezties pie Publisko iepirkumu likuma piemērošanas, ja preču piedāvājums tirgū pārsniedz pieprasījumu, vienlaikus izvērtējot epidemioloģiskās drošības riskus un ar to saistīto iegāžu neatliekamību.

Valsts kontroles priekšlikumi: paredzēt Starpinstitūciju darbības koordinācijas grupai pienākumu, nodrošinot Covid-19 infekcijas izplatības pārvaldības likuma darbību un iesaistīto institūciju savstarpēju darbības koordināciju, vērtēt, vai joprojām pastāv uz visām iegādājamo preču kategorijām attiecināmi apstākļi, kas pamato Publisko iepirkumu likuma nepiemērošanu.

Valsts kontroles viedoklis: saskaņā ar Covid-19 infekcijas izplatības pārvaldības likumu individuālo aizsardzības līdzekļu un medicīnisko ierīču centralizētai iegādei ir saglabāts Publisko iepirkumu likuma piemērošanas izņēmums; ir jāizvērtē, vai pastāv preču kategorijas, kur, ņemot vērā uzkrāto informāciju par piegādātājiem, situāciju tirgū un piedāvājumu atlasē, valsts un sabiedrības interešu ievērošanai joprojām ir lietderīgi piemērot Publisko iepirkumu likuma izņēmumu un tādas, kur ir iespējams atgriezties pie Publisko iepirkumu likuma piemērošanas; ārkārtējās situācijas beigu posmā maijā Aizsardzības ministrijā iesniegto sadarbības piedāvājumu apjoms vismaz daļā preču kategoriju ievērojami palielinājās, kas liecina par situācijas stabilizēšanos un iespējam atgriezties pie saimnieciski visizdevīgākā piedāvājuma (ņemot vērā cenu vai izmaksas un ar iepirkuma līguma priekšmetu saistītus kvalitātes kritērijus) kritērija izmantošanas, nodrošinot piegādātāju brīvu konkurenci un publisko resursu efektīvu un ekonomisku izlietošanu.

Ja ir nepieciešams, labprāt tikšos ar Jums, lai pārrunātu un sniegtu detalizētāku informāciju par Valsts kontroles revīzijās konstatēto un sniegtajiem priekšlikumiem.

Ar cieņu
valsts kontroliere

ŠIS DOKUMENTS IR ELEKTRONISKI
PARAKSTĪTS AR DROŠU ELEKTRONISKO
PARAKSTU UN SATUR LAIKA ZĪMOGU

E.Krūmiņa

¹ Ministru prezidenta 2020.gada 10.jūlija rīkojums Nr.2020/1.2.1.-84 "Par starpinstitūciju darbības koordinācijas grupu".

² Skat. piemēram, Eiropas Komisijas 2010.gada 12.decembrī publicētās vadlīnijas "Risku novērtēšanas un kartēšanas vadlīnijas katastrofu pārvaldībai".

³ Ministru prezidenta 2020.gada 16.marta rīkojums Nr.2020/1.2.1.-60 "Par starpinstitūciju darbības koordinācijas grupu" (spēkā līdz 2020.gada 10.jūnijam).

⁴ Informatīvais ziņojums "Par esošajiem individuālo aizsardzības līdzekļu kvalitātes testēšanas izaicinājumiem centralizētajās individuālo aizsardzības līdzekļu iegādēs", izskatīts Ministru kabineta 12.05.2020. sēdē, sēdes protokols nr.32 39.§.

⁵ <https://www.oecd.org/gov/public-procurement/infrastructure-and-public-procurement-webinar-series.htm>

⁶ Finanšu ministrijas un Iepirkumu uzraudzības biroja izstrādātās Vadlīnijas iepirkumu veikšanai ārkārtējās situācijas laikā, [https://www.iub.gov.lv/sites/iub/files/content/Skaidrojumi%20\(no%2018.05\)/vadlinijas_arkartas_apst_20200505.pdf](https://www.iub.gov.lv/sites/iub/files/content/Skaidrojumi%20(no%2018.05)/vadlinijas_arkartas_apst_20200505.pdf).

⁷ COVID-19: Competition and emergency procurement – OECD, <https://www.oecd.org/competition/COVID-19-competition-and-emergency-procurement.pdf>.